

Historische Kring Maarssen

21e Jaargang no. 1, februari 1994

CAFE-RESTAURANT

„GEESBERGE”
aan de Vecht

MAARSSSEN

voor al
uw bruiloften en partijen

Michel en Cokky Heinsius
Zandpad 23 - Maarssen
Telefoon: 03465-61 435

AANNEMERSBEDRIJF

BRINKHOF

- * Nieuwbouw
- * Verbouw
- * Onderhoud
- * Renovatie

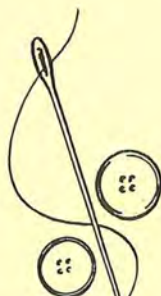
Machinekade 6
MAARSSSEN
Tel.: 03465-6 14 56

**GEURTSSEN-
KOETSVELD**

- * assurantien
- * financieringen
- * hypotheken
- * leasen
- * pensioenen

Raadhuistraat 15
3603 AV Maarssen
Tel.: 03465-61680/67757

REO'S
STOFFENBOETIEK

kaatsbaan 32

3601 ed maarssen tel. 03465-69290

HISTORISCHE KRING MAARSSSEN

Opgericht 11 september 1972, opgenomen in het verenigingenregister bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Utrecht en Omstreken onder nummer V. 476918.

Bestuur: J.H. Sagel, voorzitter, Mevr. I.G.M. van Veggel-Teijink, secretaris, Postbus 90, 3600 AB Maarssen, tel.: 03465-67028, Mevr. G.M. Willekes-van Putten, penningmeester, giro 2907376, H. Blaauw, Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman, B. de Ruiter, Drs. W. Smits, N. van Tricht en A. de Zwart.

Lid van verdienste: Mevr. J.G. Zwijns-Brink (20-02-84).

Redactie: K.E. Driehuys, Mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema, Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman, R.H.C. van Maanen, drs. J.W. Verhoef, drs. W. Smits.

Redactie-adres: Mozartlaan 5, 3603 BD Maarssen, tel.: 03465-65471.

Ledenadministratie: Mevr. G.M. Willekes-van Putten, Bloemstede 51, 3608 TH Maarssen, tel.: 03465-73173.

Werkgroep archeologie: H. Blaauw, Bloemstede 193, 3607 TB Maarssen, tel.: 03465-62425.

Verkoop losse nummers: B. de Ruiter, Nic. Maesstraat 6, 3601 DR Maarssen, tel.: 03465-63599.

21e Jaargang no. 1, februari 1994

Verschijnt 4 x per jaar

KRINGNIEUWS

Jaarvergadering donderdag 10 februari 1994

Op donderdag 10 februari 1994 wordt weer de jaarlijkse algemene ledenvergadering gehouden. Elders in dit periodiek vindt u de convocatie en de agenda voor deze vergadering. U bent van harte welkom in de Open Hof, Kerkweg 20 te Maarssen, waar deze vergadering gehouden wordt. Aanvang 20.00 uur. Na de vergadering wordt een korte pauze gehouden. Daarna, rond 21.00 uur, zullen er dia's vertoond worden van het Zandpad en omgeving. Deze dia's zijn gemaakt in de 70-er jaren en zijn in het bezit van de Kring gekomen door een schenking. Het leek het bestuur een goed idee u op deze avond iets van die schenking te laten zien.

Archeologische Werkgroep Nederland, afd. Utrecht e.o.

Deze afdeling van de AWN organiseert iedere maand een lezing, waarbij belangstellenden van harte welkom zijn. Hieronder volgen de lezingen die in het eerste halfjaar van 1994 gehouden worden.

09 februari 1994: Archeologie van het Gooi (onder voorbehoud) door W. Wimmers.

09 maart 1994: De waarde voor de archeologie van de vondst van de gletsjer-man door mevr. W. Groenman-van Waateringe.

13 april 1994: De Kok - panden te Kampen door mevr. M. Smit.

11 mei 1994: Sprekers uit eigen afdeling.

Deze lezingen worden gehouden in de Pieterskerk, Pieterskerkhof 5 te Utrecht, aanvang 20.00 uur, toegang gratis.

Abonnement op Stichts Historisch Contact

Per ingang van 1994 is het mogelijk een abonnement te nemen op het Stichts Historisch Contact. Een abonnement van vier afleveringen kost u slechts f 10,-. Het blad wordt thuisbezorgd.

Stichts Historisch Contact is bedoeld voor leden van historische verenigingen in de provincie Utrecht en amateur-historici. Stichts Historisch Contact houdt u op de hoogte van de nieuwste ontwikkelingen in de geschiedbeoefening, de nieuwste publicaties en tentoonstellingen op

gebied van lokale en regionale geschiedenis en andere wetenswaardigheden.

Ieder nummer heeft een aantal vaste rubrieken: een bericht van de provinciaal archeoloog, een bespreking van een archiefbron door medewerkers van het Rijksarchief in Utrecht en centraal staat telkens het 'themakatern', waarin deskundigen een thema uit de dagelijkse historische praktijk bespreken. Thema's die u kunt verwachten: oudheidkamers, archeologie, onderwijs en monumentenzorg.

Maakt u nu gebruik van deze aanbieding. Wanneer u nog twijfelt: geef telefonisch of schriftelijk uw naam en adres door voor 1 maart 1994 en u ontvangt een gratis proefnummer thuis. Opgeven kunt u zich bij de Stichting Stichtse Geschiedenis, Mariaplaats 23, 3511 LK Utrecht, tel.: 030-343880.

Ledenavond 14 april 1994

Op donderdag 14 april houdt de HKM weer een ledenavond in de Open Hof. Er zal weer gezocht worden naar een onderwerp dat gekoppeld kan worden aan de excursie die later in het jaar gehouden zal worden. U zult nog nader geïnformeerd worden over deze avond.

Bibliotheek

De bibliotheek van de Historische Kring Maarssen is geopend op iedere maandagavond, die samenvalt met de raadsvergaderingen, van 20.00-21.00 uur. De bibliotheek bevindt zich in Goudestein. De data van die avonden zijn: 31 januari, 21 februari, 28 maart, 18 april en 16 mei 1994. De bibliotheek wordt beheerd door de bibliotheekcommissie, die bestaat uit mevr. Broeksma (tel.: 60984), de heer Noltes (tel.: 61543), mevr. De Ruiter (tel.: 63599) en mevr. Schieveen (tel.: 73929). Voor nadere informatie kunt u zich tot hen wenden.

I. van Veggel-Teijink, secretaris

Merenhofstede 1396-1831

De Merenhofstede staat én bekend als een eeuwenoude boerderij én zou bezit zijn geweest van de familie Huydecoper. Door middel van archiefonderzoek zijn beide opvattingen aan de waarheid getoetst.

OORSPRONG

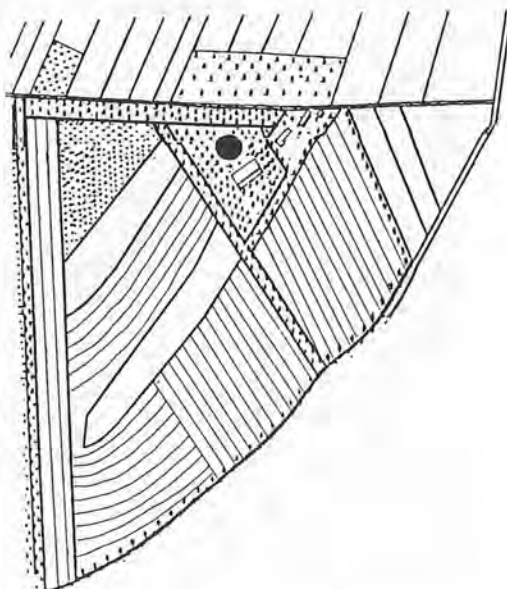
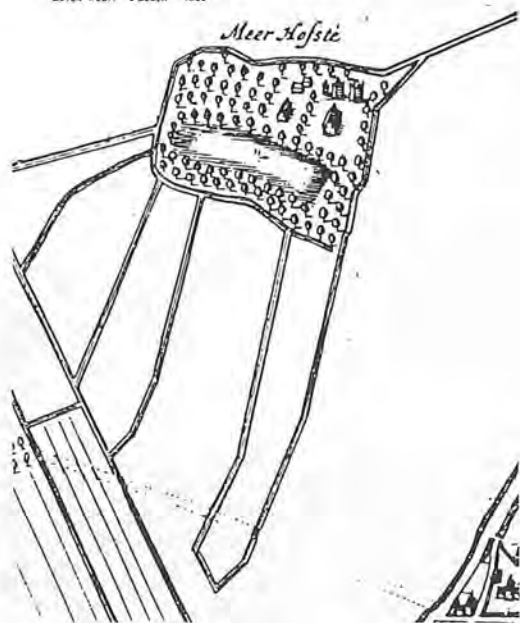
In een stuk uit 1585 valt ook de naam Merenhofstede op, dit bevestigt de gedachte dat de huidige boerderij van oorsprong veel ouder is dan de 17de eeuw. (1)

De Stichtse leenprotocollen onderbouwen deze gedachte.

In 1396 werd Johan van Yselstein heer Gijsbertsz beleend met de helft van het goed Ten Bosch. Bij deze belening werden de grenzen van dit goed opgegeven, '... daar boven naast geland dat Convent van Oudwijk (=Oostwaard) en daar beneden naast geland die hofstede van der Meer ...'. (2)

In 1459 werden ten behoeve van de heffing van het morgengeld de gronden in Maarssen geïnventariseerd. (3) We vinden in de lijst

vermeld '... het land ter Meer ...' groot 39 morgen. De eigenaar is niet vermeld, als gebruiker werd Henrick Heynricsxz genoemd. Hij betaalde voor elke morgen 5 stuivers, waarbij de landerijen in twee stukken verdeeld waren, 1 à 24 morgen en 1 à 15 morgen. Ik ga er vanuit dat het hier de landerijen behorende bij de Merenhofstede betreft. Mijn conclusie is gebaseerd enerzijds op de grootte, bijna 40 morgen, en anderzijds door de volgorde van de morgengeldlijst. Voor het land van Ter Meer werd eerst de Hoge Weerd genoemd, groot 27½ morgen, met als eigenaar Ghijsbert van Vianen van Rijsenbergh. Drs. V. Smits identificeerde de Hoge Weerd als behorende tot het Goed Ten Bosch. (4) Mijn inziens is

deze identificatie correct als we naar de leenprotocollen en de blaffaards van het oudschildgeld kijken.

EIGENDOMSRECHTEN

In 1630 werd door Jasper Hermansz van de Meer de helft van de boerderij met huizinge, berg etc. en de helft van 36 morgen land verkocht aan Elbert Cornelis Spruijt.

De Merenhofstede ligt dan nog in het gerecht Maarssen. Bij de aankoop van de heerlijkheid Maarssveen in 1641 door Johan Huydecoper van de Staten van Utrecht werd bepaald dat de boerderij met landerijen bleef behoren tot het gerecht Maarssen. In 1647 werd alsnog bepaald dat de boerderij binnen de heerlijkheid (Nieuw) Maarssveen viel.

Tiendgegevens geven ons meer informatie over de samenstelling van de bij de boerderij behorende landerijen. In het tiendblok De Gouden Hoef behoorde bij de Merenhofstede rond 1650 aan bouwland 26 morgen 371 roeden, aan weiland 6 morgen 68 roeden en aan boomgaarden 4 morgen 178 roeden, totaal 37 morgen 117 roeden. (5) Ook in het tiendblok Allemanstiend, eigendom van Huydecoper, lagen landerijen, in

1714 ter grootte van 4 morgen 4 hond 67 roeden bouwland. Het betrof hier 4 brede akkers bouwland strekkende vanaf de Diependaalsedijk langs de Merenhoefslaam. (6) In 1650 verkochten Cornelis Jansz van Hoijen en zijn vrouw Weijntgen Dirckx van Eck aan Gijsbert van Hardenbroeck, heer van Heerjansdam, de boerderij met huizinge, bergen, schuren etc. en 80 morgen land. Bij deze transactie bleek ook het Convent van Oudwijk belanghebbende te zijn. Tussen 1650-1655 vond blijkbaar opnieuw een splitsing plaats, want in 1655 verkocht Van Hardenbroeck de helft van de Merenhofstede groot circa 20 morgen bouw-, weien hooiland met huizinge, bouwhuis, bergen, schuren door aan Adrianus Jurius, rector te Amsterdam.

Jurius verkrijgt de andere helft, ook circa 20 morgen, in 1656 van Gijsbert Tuyll van Serooskerken.

In 1665 vond in Amsterdam een boedelscheiding plaats. Aan de oudste zoon van Jurius, Paulus, werd de Merenhofstede met circa 40 morgen land toegewezen. Gebruiker van de boerderij is dan Harman Joosten van Berch.

Volgens de akte blijkt de helft van de landerijen inclusief boerderij afkomstig te zijn van de heer T. Jauvier en de superintenden-
 tenten van het Convent van Oudwijk.

In 1679 is de boerderij met circa 41 morgen bouw- en weiland eigendom van de erfgenamen van mevrouw Coemans. De geschatte waarde is f 8000,00. (7)

HUYDECOPERS

Wat er ná 1679 met de boerderij gebeurde is nog onduidelijk. Onderzoek van drs. V. Smits gaf een relatie van Jozef Huydecoper met de Merenhofstede aan. (8)

Een aantekeningenboekje van Huydecoper over de periode 1692-1705 heeft als titel de Merenhofstede en verdere landerijen. (9) Opvallend is dat niet gesproken werd van akkerbouw maar alleen van veehouderij, dit terwijl de boerderij een groot areaal aan bouwland bezat. Weliswaar werd haver verbouwd, maar dit was bestemd als paardvoer. Naast paarden, koeien werden er ook ossen gehouden, waarschijnlijk voor de vetweiderij.

Een voorbeeld van de werkzaamheden verbonden aan het verbouwen van haver geven de aantekeningen uit 1695 (in guldens en stuivers):

juni:

- Egbert voor het kopen van haver te Utrecht bestemd om te zaaien f 32:00
- Lulf voor het uitsteken van de dissels en het zaaigereed maken van de grond f 04:08
- Egbert voor het ploegen en zaaien f 33:00

september:

- Lulf voor innemen van de haver f 01:12

oktober:

- Hendrik voor het maaien en inbinden f 18:18
- en voor bier f 01:10
- Lulf voor opsteken haver f 00:16
- Lulf voor inrijden 16 voer inrijden f 05:08

Het lijkt erop dat Jozef Huydecoper tussen 1679 en 1692 de Merenhofstede in eigendom heeft verworven. Deze opvatting wordt

ook gesteund door twee aanslagen uit 1702 en 1706 waarbij de heer van Maarsseveen voor 62½ morgen land f 78:02:08 en voor een huis f 4:00:00 belasting was verschuldigd. Op een belastingaanslag is dan ook de naam Merenhofstede vermeld. (10) Tussen 1706 en 1709 is de boerderij waarschijnlijk verkocht. In de verder aanwezige aanslagen worden de 62½ morgen land niet meer vermeld. De opvatting dat er een verkoop heeft plaatsgevonden wordt gesteund door het testament van Jozef Huydecoper uit 1709. Wel werd er gesproken van een paardenstal met schuur en hooiberg (getaxeerde waarde f 150:00:00) gebouwd op de Merenhofstede, maar in de opsomming van de bezittingen werd niet gerept over de boerderij zelf. De in bezit zijnde landerijen lagen alle in Buitenweg, waarvan een gedeelte achter de boerderij. Daarnaast blijkt Huydecoper ook grond te pachten, waaronder 10 morgen in 1706 en 1709 van het Convent van Oudwijk.

De vraag blijft openstaan wat er met het bouwland is gebeurd. Wellicht heeft Huydecoper dit verpacht, zijn aandacht ging voornamelijk uit naar de veehouderij.

NA 1721

In 1721 waren Jan Reaal en Daniel Hooft, beiden afkomstig uit Amsterdam, f 30:00:00 aan een buitengewone belasting verschuldigd voor 62½ morgen land, behorende bij de Merenhofstede.

Drie jaar later blijkt dat 40½ morgen in Nieuw-Maarsseveen en 22 morgen land in Oud-Maarsseveen lagen. Aan oudschildgeld was men f 108:16:00 respectievelijk f 18:19:00 verschuldigd. Bewoner en gebruiker van de boerderij is Wessel van der Manden, aan familiegeld is hij f 4:10:00 verschuldigd.

Wessel van de Manden woonde ook in het midden van de achttiende eeuw op de boerderij; nakomelingen tot aan 1834.

In 1755 was de boerderij geheel in het bezit van de familie Hooft. Afgezien van bijna een halve morgen in erfpacht uitgegeven stukjes land waren de bijbehorende landerijen nog steeds 60 morgen groot. In 1831 werd de Merenhofstede door de familie Hooft ver-

kocht aan Abels van Waveren.

CONVENT VAN OUDWIJK ALS MEDE-EIGENAAR

Als het convent van Oudwijk inderdaad (mede) eigenaar is geweest moet dit blijken uit de oudschildgeldkohiers. Oudschildgeld was een vorm van grondbelasting. (11) Kijken we allereerst naar de landerijen gelegen in Maarssen, het latere Nieuw-Maarsseveen.

In 1548 bezat het convent 18 morgen land, gebruiker was Jacob Hermansz. In 1599 met dezelfde eigenaresse was de gebruiker Herman Jacobsz.

Jacob Hermansz bezat zelf in 1548 18 morgen land, in 1599 bezit zijnde van Herman Jacobsz.

Totaal dus 36 morgen, een getal dat qua grootte overeenkomt met de landerijen behorende bij de Merenhofstede zoals in de akte van 1630 vermeld.

Verder was Jacob Hermansz in 1548 gebruiker van 28 morgen - waarvan 4 in Maarsseveen - eigendom van Cornelis van Hardenbroek en nog eens 2 hofsteden van 2 hond land (eigenaar ?).

Kijken we naar de landerijen gelegen in Maarsseveen, het latere Oud-Maarsseveen, komen we ook de namen Jacob Hermansz (1548) en Herman Jacobsz (1599) tegen.

In 1548 gebruikte Jacob Hermansz 28 morgen land, eigenaar was Cornelis van Hardenbroek.

In 1599 gebruikte Herman Jacobsz 18 morgen land, eigenaar waren Lands Domeinen van Utrecht. Daarnaast was hij zelf eigenaar en gebruiker van 8 morgen, in 1548 nog toebehorende aan de pastoor van de Utrechtse Sint Jacobkerk en tevens mede-eigenaar en medegebruiker van 10 morgen land, waarvan 4 morgen veen of onland.

Dat het Convent van Oudwijk inderdaad mede-eigenaar was blijkt ook uit een rentebrief van 1580, afgelost in 1596. Hierbij erkende Frederik van Gendt, rentmeester van het convent, dat Johan Cornelisz van Resant recht had op de losrente, groot 75 keizerlijke guldens elk 20 Brabantse gehalveerde stuivers groot, gevestigd op de helft van de Merenhofstede, groot 20 morgen. De

wederhelft bezat Herman Jacobsz. De grenzen van de Merenhofstede werden omschreven als liggende in het kerspel van Maarssen in het gerecht van Maarssen vanaf de Veenwetering (=Zogwetering) tot aan de Aterdijk (=Achterdijk) toe, met de heer Van Urck en de Maarseveense Kerkelaan daarboven, en de heer Adriaan van Zuylen, deken van Sint Jan en executeur van de overleden heer Thomas van Nijkerken daarbeneden. (12)

Een pachtboek uit 1537 van hetzelfde convent geeft ook nog wat bijzonderheden. Jacob Harmensz pacht de helft van de Merenhofstede (nu Meyerhoffstede genoemd), groot 20 morgen, tegen betaling van 25 oude schilden, 10 goede pachtcapoenen en 10 goede pachthoenders, te betalen op Peter at Cathedram (=22 februari). (13)

HUISGELDLIJSTEN

In de huisgeldlijsten van 1514 en 1525 komen we ene Herman Jacobsz tegen. (14) In 1514 werd deze aangeslagen voor 6 Badense guldens, te betalen vier guldens op 25 juli, de resterende twee guldens op 8 september. In 1525 werd ene Herman Jacobsz aangeslagen voor het bezit van 3 huizen.

PACHTERSFAMILIES

Aan de hand van de nu bekende gegevens kunnen we, zij het met voorbehoud het navolgende concluderen.

In 1630 trad Jasper Hermansz van der Meer als verkoper op.

Als we naar zijn namen kijken dan heette zijn vader Herman. In 1599 is een Herman Jacobsz eigenaar en pachter van de Merenhofstede. Diens vader heette vermoedelijk Jacob en we vinden in 1537 en 1548 inderdaad een Jacob Hermansz eigenaar en pachter van de Merenhofstede. Diens vader heette vermoedelijk weer Herman en we vinden in 1514 en 1525 ene Herman Jacobsz terug, in 1525 aangeslagen voor drie huizen. Jacob Hermansz bezat c.q. gebruikte in 1548 ook drie hofsteden.

Het lijkt erop dat in de periode 1514-1630 één familie de Merenhofstede gedeeltelijk bezat c.q. pachtte. Hetzelfde verschijnsel

HERMAN JACOBSZ	1514 - 1525 -
JACOB HERMANZ	1537 - 1548 -
HERMAN JACOBSZ	1580 - 1599 -
JASPER HERMANZ	
v/d MEER	1630 -

doet zich voor in de achttiende-twintigste eeuw, als eerst de familie Van der Manden de boerderij meer dan 100 jaar pacht en vanaf 1885 de familie Verweij (later tevens eigenaar).

Ron van Maanen

Noten:

1. Archief Kapittel van Oud Munster inventarisnummer 697 (RA Utrecht).
2. A.J. Maris. Repertorium op de Stichtse leenprotocollen uit het Landsheerlijk tijdvak. Deel I. De Nederstichtse leenacten (1394-1581). Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen. 's-Gravenhage, 1956.
3. Archief Staten van Utrecht. Financiële Instellingen inventarisnummer 335 (RA Utrecht).
4. Drs. V. Smits. 'Morgengeld in 1459' in: Historische Kring Maarssen, 14e jaargang no. 1 juni 1987, blz. 6-14.
5. Archief Kapittel van Oud Munster inventarisnummer 710.
6. Archief Familie Huydecoper inventarisnummer 1129 (RA Utrecht).
7. Archief Dorpsgerecht Maarssen inventarisnummer 1425.
Archief Dorpsgerecht Maarseveen inventarisnummers 1467-1469 (RA Utrecht).

8. Drs. V. Smits, 'De Maire Hofstede tussen 1692 en 1705' in: Historische Kring Maarssen, 11e jaargang no. 2 augustus 1984, blz. 38-40.
9. Archief Familie Huydecoper inventarisnummer 1134. De bedragen zijn uitgedrukt in guldens, stuivers en penningen.
10. Archief Familie Huydecoper inventarisnummer 1142.
11. Archief Gerecht Maarssen inventarisnummer (GA Maarssen).
Archief Gerecht Oud- en Nieuw-Maarsseveen en Neerdijk, ongeinventariseerd (GA Maarssen).

- Archief Staten van Utrecht. Financiële Instellingen inventarisnummer 1674.
12. Archief Convent van Oudwijk/Sint Stevens Abdij-inventarisnummer 832 (RA Utrecht).
13. Archief Convent van Oudwijk/Sint Stevens Abdij-inventarisnummer 22.
14. Archief Staten van Utrecht (RA Utrecht).
Huisgeldlijst van 1514 in inventarisnummer 53.
Huisgeldlijst van 1525 in inventarisnummer 54.

Het tiendblok Gouden Hoef en de Merenhofstede

1394-1783

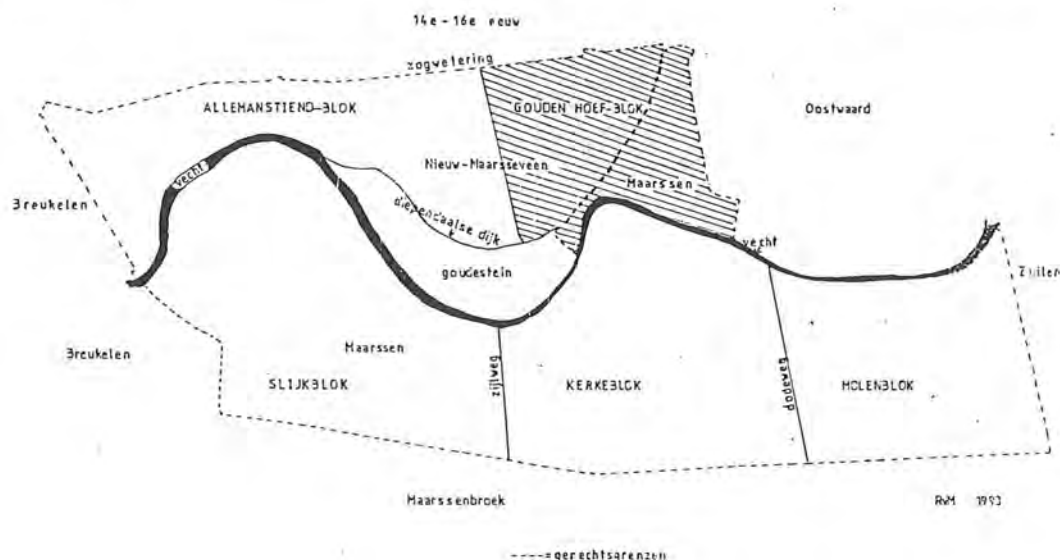
In een eerder artikel schreef ik al dat het tiendblok De Gouden Hoef in vroeger tijden groter was dan volgens de opgave uit 1909. (1)

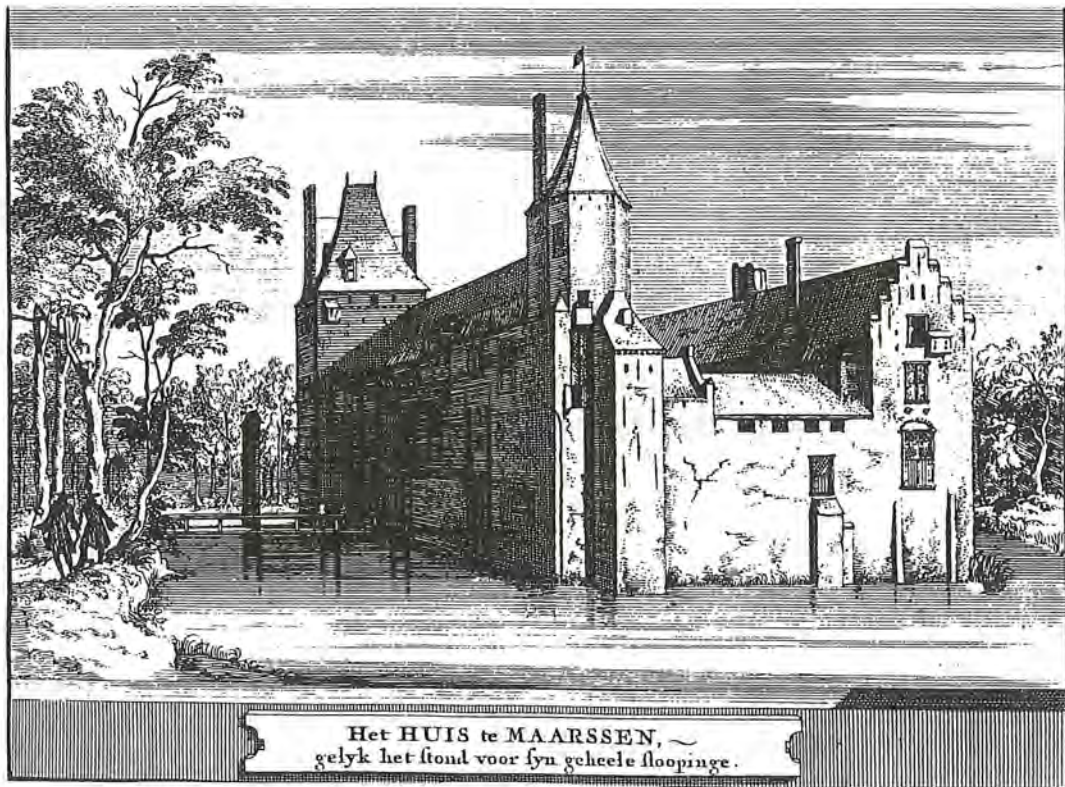
Verder onderzoek bevestigde dit.

Een stuk uit 1585 noemde het tiendblok namelijk Gouden Hoef, Merenhofstede en Boschhofstede en als we dit intekenen op een kaart dan zien we dat ook het 'alyngue guet ten Bossche' er onder viel. (2)

De tienden van Maarssen waren voor de ene helft in het bezit van de heren en vrouwen van Maarssen, de andere helft bezat het Kapittel van Oud Munster.

Op 5 februari 1394 werd Frederick van der Meer door bisschop Frederik van Blankenheim met de tienden van Maarssen beleend. Deze tienden worden dan omschreven als '.

Het HUIS te MAARSSEN, ~
gelyk het stond voor syn geheele slooping.

. gelegen tot Maersen an beiden siden van der Vecht, dair an die oestside van der Vecht boven naest gelegen is des convents erve van Outwijk ende beneden mit enen teende Die Vrouwe Van den Nesse, die heren Aelmans wijff was, gelegen tusschen der Vecht ende der Veenweteringen, ende an die suytside van der Vecht gelegen tusschen der Vecht ende Maersenbroeck, daer boven naest gelegen is Proestweteringe ende beneden over den Rijn dair naest gelegen is Die Praestie van Sente Peter . . . ' (3)

Als we deze begrenzing vertalen in heden-daagse namen krijgen we het volgende beeld.

Met het 'convents erve van Outwijk' werd Oostwaard bedoeld, de teende van de vrouwe Van den Nesse is de Allemanstiend en de Veenwetering is een andere naam voor de Zogwetering.

De Proestweteringe is de Proosdijwetering en de Rijn de Haarrijn.

De Allemanstiend was gevestigd op Diepen-

daal tussen het Gouden Hoefblok, de Zogwetering en de grens met Breukelen-Sint Pieter in. In de achttiende eeuw kwamen de Huydecopers in het bezit van de Allemanstiend.

Frederick van der Meer werd naast de helft van de tienden bovendien beleend met het Huis Ter Meer, op dat moment nog een versterking. De heren van Maarssen waren in 1581 de leenheer aan heergewaad (=vergoeding) een Frankrijkse schild (=muntsoort) verschuldigd.

Gedurende de daaropvolgende eeuwen bleef de helft van de tienden in het bezit van de heren en vrouwen van Maarssen.

In 1783 overleed Johanna Maria van Lockhorst, vrouwe van Maarssen. Het recht op de helft van de tienden maakt deel uit van de erfenis met een geschatte waarde van 3500 gulden.

Gegevens uit het midden van de 17e eeuw geven voor wat betreft de grootte van de tiend het volgende beeld:

- 15 eigenaren met in het bezit:
- 39 morgen 343 roeden bouwland
- 23 morgen 399 roeden weiland
- 7 morgen 68 roeden boomgaard

De Merenhofstede viel onder deze drie categorieën achtereenvolgens voor 26 morgen 371 roeden, 6 morgen 68 roeden en 4 morgen 178 roeden (niet 1 morgen zoals eerder abusievelijk vermeld). (4)

De belening betrof zowel de grove als smalle tienden, zoals de leenbrief aan Johan van Hoesden uit 1445 leert '... grof ende smal, mit egge, mit eynden, mit aenvalle ende mit allen synen toebehoeren ...'

Onder de grove tienden vielen de granen (halmvruchten) en de zaden als bijvoorbeeld koolzaad.

Onder de smalle tienden vielen ondermeer de erwten, bonen, wortelen, hooi en gras, en verder ook de krijtende tiend, verschuldigd over het vee.

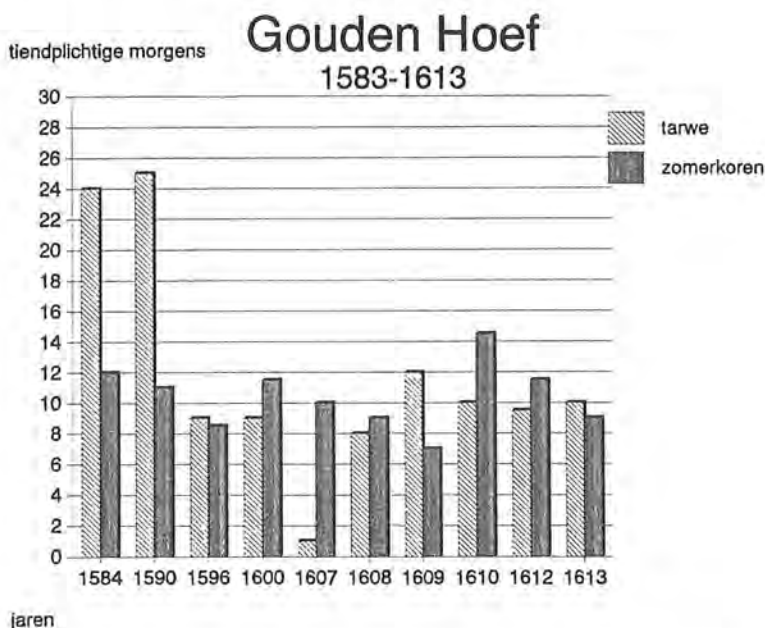
Voor Maarssen waren in 1909 de tiendplichtige vruchten tarwe, rogge, haver, gerst, boekweit, erwten, bonen, wikke, hennep, koolzaad, aardappelen en wortelen en verder de krijtende tiend van varkens, lammeren en bijen. (5)

In de periode 1583-1613 verbouwde men naast zomerkoren tarwe en rogge. De gegevens hebben betrekking op de helft in het bezit van de heren van Maarssen. In de grafiek zijn die jaren weggelaten waarvan de cijfers niet eenduidig waren. (6)

Ron van Maanen

Noten:

1. R.H.C. van Maanen. 'Het tiendblok De Gouden Hoef en de Merenhofstede 1775-1817' in: Historische Kring Maarssen nr. 2, september 1993, blz. 26-35.
2. Archief Kapittel van Oud Munster inventarisnummer 697 (RA Utrecht).
3. A. Johanna Maris. Repertorium op de Stichtse Leenprotocollen uit het Landsheerlijke tijdvak. deel 1. De Nederstichtse Leenacten (1394-1581). Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, 's-Gravenhage, 1956, blz. 214.
4. Archief Kapittel van Oud Munster inventarisnummer 710.
5. Archief Tiendcommissies inv. nrs. 150-1/3 (RA Utrecht).
6. Archief Familie Zoudenbalch inventarisnummers 82-11 en 83 (RA Utrecht).

Het Slijk, het korte verhaal van een kasteel

Ten noorden van het dorp Maarssen ligt tussen de Amsterdamsestraatweg en de Vecht een boerderij, die de naam Het Slijk draagt.

Sinds mensenheugenis is hier het boerenbedrijf uitgeoefend.

De naam Het Slijk geeft aan dat hier in het verleden nogal wat overlast is geweest van de voortdurend buiten zijn oevers tredende Vecht, zodat het niet een historische uitdaging was om de oorsprong van de naam te achterhalen.

Reeds in de late middeleeuwen komen we de naam tegen, maar bij nader onderzoek in de Utrechtse Bisschoppelijke Archieven bleek, dat in het manboek (leenregister) van de Heren van Abcoude en Duurstede, Het Slijk in leen was gegeven aan Gillis van den Slijc. (1)

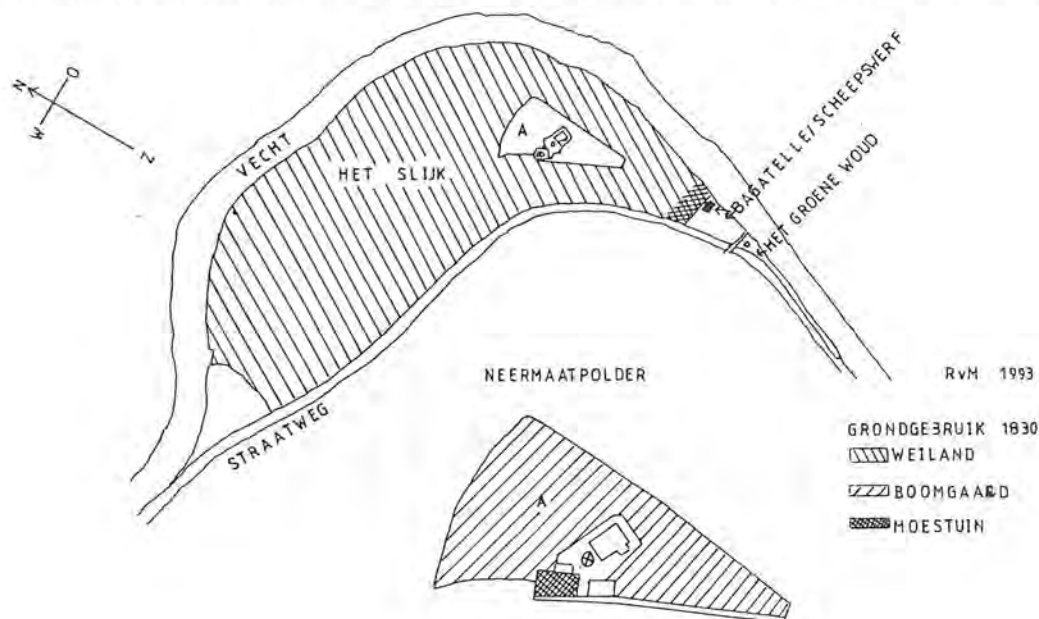
In het jaar 1400 kwam Gillis van den Slijc bij Willem van Abcoude en droeg zijn leen, dat hij al in leen van de heren van Abcoude had, over aan Willem van Abcoude.

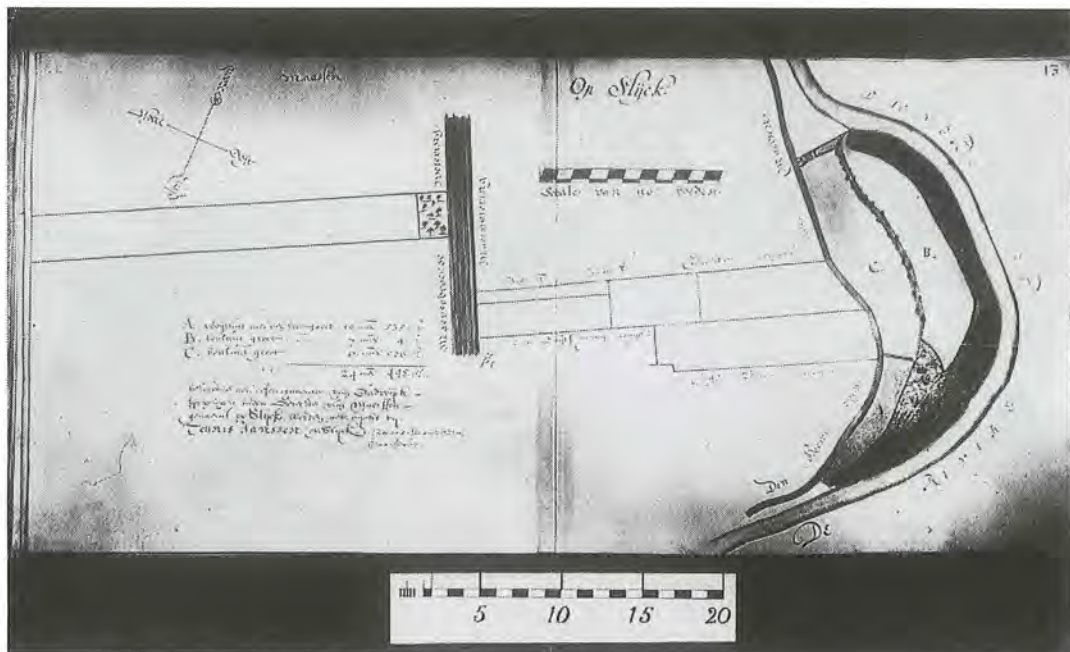
In hetzelfde charter beleende Willem van Abcoude deze Gillis met 'een hofstede daer zijn huys op staet binnen haren graften, geleghen in den kerspel van Maerssen op den Slijc ende acht merghen lands . . .' Gillis beheerde het goed samen met zijn zoon

Splinter van den Slijc, die in dit charter erkend werd als erfopvolger van het goed.

Als 'hij waren' moest Gillis 'vijf goeden ouden gulden Vrancrix scilden' betalen.

In de middeleeuwen was de benaming 'huys' voornamelijk bedoeld om een versterkt huis c.q. kasteel of zoals men in het Utrechtse placht te zeggen een ridderhofstad aan te duiden. Mochten we nog twijfelen of er echt een ridderhofstad werd bedoeld, dan wordt

Kaart van Het Slijk van omstreeks 1680 (detail: zie blz. 13).

A= weiland en boomgaard groot 10 morgen en 535 roeden.

B= bouwland groot 7 morgen en 4 roeden.

C= bouwland groot 6 morgen en 506 roeden.

Totale oppervlakte was 24 morgen en 445 roeden.

De tekst op het andere gedeelte van de kaart luidt: 'behorende aen desen convente van Oudwijck - sijn gelegen inden gerechte van Maerssen - genaemt op Slijk - worden gebruyckt bij Teunis Janssen op Slijk'.

In een ander handschrift is ernaast geschreven: 'is verkoft aenden hr. van Maarsseveen' (5). Uit andere bronnen komen we in 1680 een verkoopakte tegen waarin de Ridderschap van Utrecht aan het Convent van Oudwijck 'seeckere huysinge, berg en schueren ende backhuys met de bepotinge en beplantinge staende op de gront van de heeren Edelen ende Ridderschappe 'slants van Utrecht' verkocht hetgeen nagelaten was door 'Antonis Jansz opt Slijk' (6).

Hoewel beide teksten in tegenspraak zijn met elkaar, in de kaarttekst is Teunis Jansz nog in leven als het gebied al van het Convent is en in de transportakte is hij al overleden, kunnen we de kaart op grond van deze gegevens toch met grote zekerheid dateren op of omstreeks het jaar 1680.

deze twijfel weggenomen door de toevoeging 'binnen haren graften'.

In het jaar 1400 was Het Slijk een ridderhofstad, die voor die tijd al bewoond werd door Gillis. Of de naam Het Slijk nu van Gillis is overgegaan op het gebied of vice versa wordt niet duidelijk, al is het tweede meer voor de hand liggend.

Opvallend is dat onder het charter geschreven staat dat na Gilles van den Slijk zijn zoon het leen niet heeft overgenomen.

Wellicht heeft dit iets te maken met de

manier waarop zijn vader is overleden. In of kort voor 1403 is zijn vader namelijk gedood door de heer van Ter Meer, Frederik van der Meer Jansz. (2)

Na deze korte periode als ridderhofstad komen we Het Slijk alleen maar tegen als boerderij tot eind zeventiende eeuw het probleem van de wateroverlast wordt vergroot doordat men de naburige steenoven-eigenaren toestemming geeft om de kleilaag af te graven ten gunste van de steenbakkerij.

Het Slijk anno 1992.

Foto's: R.H.C. van Maanen

Ondanks contractuele beperkingen groef in 1697 de steenbakker mevrouw Cambier de klei 4 tot 5 duim te diep weg. Zij werd gesommeerd hiermee te stoppen en zich aan de goede diepte te houden.

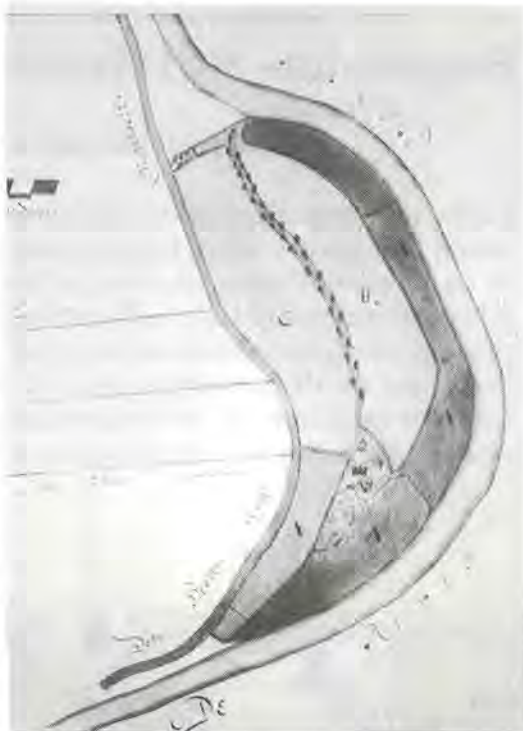
Mevrouw Cambier bleek zich in het volgende jaar goed aan de afspraken te hebben gehouden, maar nu was het een andere steenbakker, die tot 3 duim onder het bestek had gegraven. (3) In 1699 kwam Het Slijk via een veiling in handen van de familie Huydecoper van Maarsseveen.

Het gevolg van een en ander was dat grote stukken van Het Slijk niet meer te gebruiken waren als bouwland, maar dat vooral de stroken langs de Vecht dusdanig verlaagd waren, dat ze alleen geschikt waren voor veeteelt.

Het zal zeker geen toeval geweest zijn dat juist de 'slechte' stukken grond ten zuiden van Het Slijk in de achttiende eeuw afgesplitst werden en als scheepswerf (later stond hier de buitenplaats Bagatelle) en bleekveld gingen dienen.

Toen Joan Huydecoper Het Slijk in 1801 op een veiling van de goederen van Sophia Huydecoper, weduwe van Jan Boudaan, voor f 13.700,00 kocht werd het complex beschreven als 'een zeer goede boere huizinge, complete schuur waarin paardenstalling, varkens- en schaphenhok, 5-roeden berg, kapitale boomgaard beplant met superbe appel-, pere-, kersen- en pruimebomen, idem een elzen- en essenbosje en 24 morgen allerbeste zware kleiland in gebruik als weien hooiland'. (4)

De foto's van Het Slijk en de reproductie van de kaart uit 1830, die aangeeft dat er sinds de 17e/18e eeuw minder landbouwgrond over-

bleef zijn gemaakt door de heer R.H.C. van Maanen.

Wallie Smits

Noten:

1. RAU Bisschoppelijke archieven inv. nr. 109-a.
2. Wittert van Hoogland, deel 1 p. 685.
3. RAU archief Huydecoper inv. nr. 1227.
4. RAU archief Huydecoper inv. nr. 1128.
5. RAU archief St. Stevensabdij van Oudwijk inv. nr. KKK23 VA 3668.
6. RAU dorpsrechten inv. nr. 1428 akte van 20 mei 1680.

Van de redactie

1. Het overnemen van artikelen zonder toestemming van de redactie is verboden.
 2. De inhoud van de artikelen is voor verantwoording van de auteurs.
 3. U kunt de kopij voor het volgende nummer inleveren voor 15 april.
-

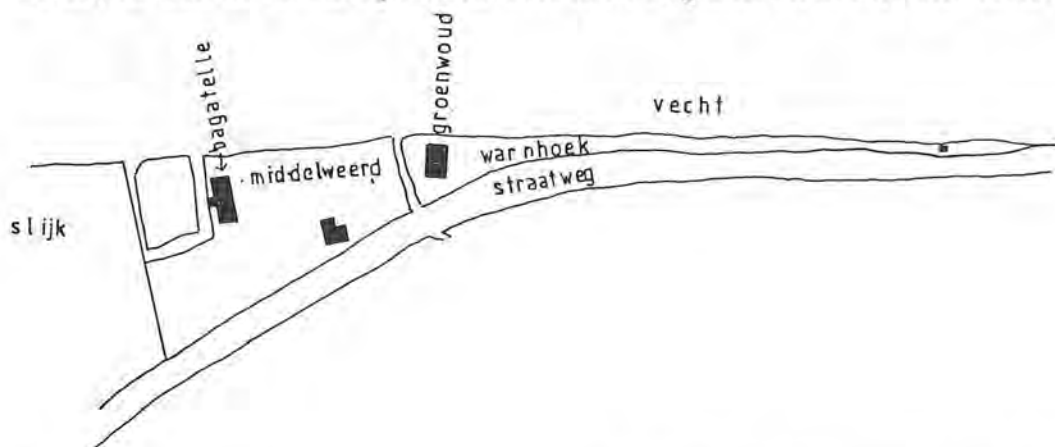
Bagatelle - Het Groene Woud - Middelweerd

Industrialisatie op kleine schaal

In Maarssen staan tussen de Straatweg en de Vecht op een smalle strook land een aantal 20e eeuwse fabrieksgebouwen.

In de achttiende eeuw was hier echter als sprake van een bedrijf, namelijk een scheepstimmerwerf later omgezet in het buitenplaatsje de Bagatelle.

Oorspronkelijk maakte de strook land deel uit van een grote kavel, voornamelijk bestaande uit de landerijen rond de hofstede Het Slijk en eigendom van het Convent van Oudwijk. In de achttiende eeuw viel het Slijk in een aantal kavels uiteen, waaronder de scheepstimmerwerf of de Bagatelle en het Groene Woud.

BAGATELLE

Mees Jansen werd in het enkel huisgeld over de jaren 1718-1719 aangeslagen als eigenaar en gebruiker van een huizinge. Zijn beroep is scheepsmaker.

In 1761 werd als eigenaar en gebruiker Jacob Schuijt opgegeven. Het huisnummer is dan 35. (1)

Het haardstedegeld vermeldde dat het huis over 2 haardsteden en een oven beschikte. (2)

In 1771 bewoonde Jacob Schuijt nog steeds het huis, nu aangeduid als de huizinge op de scheepstimmerwerf in de Werrenhoek (Warnhoek). Schuijt werd in het haardstedegeld voor f 9;00;00, het enkel huisgeld voor f 1;10;00 en het dubbel huisgeld voor f 1;10;00 aangeslagen. (3)

Jan Schuijt verkreeg in 1782 van het Convent

van Oudwijk de scheepstimmerwerf groot 145 roeden land in eeuwige erfpacht. (4)

In 1791 gaf de lijst van brandemmers voor de oude scheepsmakerij als eigenaar Wouter Verkerk en Hendrik Oostrom als gebruiker. (5)

Vier jaar later verkreeg zijn erfgenaam Franciscus Adrianus Verkerk de scheepstimmerwerf in eeuwige erfpacht. (6) Verkerk heeft al vrij snel het bezit van de hand gedaan, want in 1800 werd Johannes van Lieshout genoemd als verkoper en Dirk Capel als koper. Alleen nu is sprake van een huis of buitenplaats met boomgaard vanouds genaamd Scheepsmakerij, nu genoemd Bagatelle. (7) Capel verkocht op zijn beurt al snel het huis door, want in 1801 werd Joan Raye van Breukelerwaard eigenaar van het huis of buitenplaats met

boomgaard vanouds genaamd Scheepsmakerij, nu genoemd Bagatelle. (8)

Ook drie jaar later gaf men aan dezelfde locatie de naam Bagatelle en als eigenaar Joan Raye van Breukelerwaard. (9)

In 1806 werd onder het huisnummer 45 het plaatsje Bagatelle vermeld, met als eigenaar Raye van Breukelerwaard en gebruiker Dirk van der Sluys.

De timmerwerf werd onder huisnummer 44 vermeld, iets wat enigszins tegenstrijdig is met de overige gegevens.

In 1808 werd Joan Raye van Breukelerwaard als eigenaar en gebruiker van een buitenplaats, huisnummer 44 genoemd. (10)

HET GROENE WOUD

Gerrit Aartsen van Zuylen en Evert Evertse werden in het enkel huisgeld over 1718-1719 aangeslagen als eigenaren van een huizinge, staande op de grond van het Convent van Oudwijk, gebruiker was Willem Jacobsen.

In 1761 werd als eigenaar en gebruiker Arie Oudshoorn vermeld. Het huisnummer is dan 34. (11)

Het haardstedegeld over dezelfde periode vermeldde dat in de huizinge twee haardsteden aanwezig waren.

In 1771 woonde de weduwe van Arie Oudshoorn in het huis, nu aangeduid als een huisje in de Warnhoek.

De weduwe werd in het haardstedegeld voor f 6;00;00, het enkel huisgeld voor f 1;10;00 en het dubbel huisgeld voor f 1;10;00 aangeslagen. (12)

In 1773 verkreeg Jan Oudshoorn in eeuwige erfpacht van het Convent van Oudwijk een stuk grond gelegen naast de scheepstimmerwerf van Jacob Schuijt. (13) De lijst van brandemmers uit 1791 gaf aan dat de woning van Jan Oudshoorn in de Warnhoek stond, de lijst van 1804 geeft als naam Het Groen Woud aan. (14)

In 1806 verkocht Jan Oudshoorn aan Raye van Breukelerwaard het erf genaamd het Groene Woud. (15) Een kohier van de buitenplaatsen, hofsteden en buitenplaatsen vermeldde in 1806 dat Jan Oudshoorn eigenaar was van 2 woningen, timmerwerf en schuur. Een woning gebruikte hijzelf, de tweede werd gebruikt door Cornelis de Meij.

In de marge stond dat de nieuwe eigenaar Raye van Breukelerwaard was. Als huisnummer werd nu 44 opgegeven. (16)

MIDDELWEERD

Het goed Middelweerd met alles wat erbij behoorde lag in het kerspel van Maarssen. Aan de overzijde van het goed lag de Vecht en aan de onderzijde '... die dijck ...', aan een einde de Otterspoorsluis en aan het andere einde het land van Loef Johanszoon. Op 4-2-1394 werd Otte Taetze met dit leen beleend. In 1549 werd ten behoeve van het Convent van Oudwijk Adriaen van Wael van Vronesteyn met de Middelweerd beleend. (17)

Met deze kryptische omschrijving van de grenzen kunnen wij niet veel doen, maar niet alléén wij.

De Staten van Utrecht moesten er op een gegeven moment aan te pas komen om te bepalen waar de Middelweerd eigenlijk lag.

In 1700 kocht de heer van Maarsseveen de hofstede genaamd Het Slijk met bijbehorende landerijen, vanaf dat moment beschouwd als vrij en allodiaal goed. Een deel van het Slijk bleef echter onverkocht, namelijk een boomgaard, een bleijk (bleek) en een scheepstimmerwerf. Dit niet verkochte stuk land werd begrensd door boven de Vecht en onder de gemene dijk (de Daalse Dijk, ons nu bekend als de Straatweg) en de bezittingen van de heer Broen en de heer van Maarsseveen. Met Middelweerd was op 22-4-1693 de heer van Zandenburg nog beleend. De Staten beleenden steeds het Convent van Oudwijk in de persoon van de rentmeester met het leen.

De rentmeester van het Convent van Oudwijk vroeg anno 1700 aan de Utrechtse Staten om duidelijkheid waar het leen Middelweerd, vanouds op het Slijk gelegen, nu exact lag. Het lag wel '... een quartier uurs verder ...' van het aan de heer van Maarsseveen verkochte deel van het Slijk. De rentmeester verklaarde zijn verzoek door te stellen dat '... noch hij noch zijn voorgangers kennelijk geweten ...' hebben waar Middelweerd gesitueerd moest worden. De Staten verklaarden vervolgens dat het leen Middel-

weerd gezocht moest worden op de scheepstimmerwerf van Meus Jansz van Riet. En dan weten we gelijk waar we verder moeten zoeken, namelijk bij de scheepstimmerwerf later bekend als de Bagatelle. In 1785 werd in de belening aan Reinoud Diderik van Tuyll van Serooskerken met (een gedeelte van) het goed Middelweerd omschreven als bestaande uit een boomgaard, bleek en scheepstimmerwerf. Vermoedelijk is het goed in eerdere eeuwen wel van grotere omvang geweest, gelet op de belening uit 1394. (18)

DE CONCURRENT

Op 5 maart 1900 vroeg de firma Pieters en Sormani te Maarssen toestemming aan het Maarssense gemeentebestuur het bestaande gebouw aan de Straatweg uit te breiden met een bijgebouw, groot 11 bij 13,50 meter (binnenmaten).

De nieuwbouw was bestemd voor de plaatsing van een 45 pk stoommachine met ketel en machines.

Beide gebouwen vormden een begin van een fabriekscomplex dat in latere jaren nagenoeg het gehele terrein in beslag nam.

De fabriek bestemd voor de produktie van

veekoeken moest aan 16 à 20 mensen werk gaan verschaffen.

Het bestaande gebouw waarop in de aanvraag van 1900 gedoeld werd, was het voormalige herenhuis Bagatelle, nu bestemd voor de berging van granen, koeken en zaden.

Ruim een jaar later werd opnieuw toestemming gevraagd voor nieuwbouw. De fabriek werd uitgebreid met een graanmaalders, aangedreven door de al aanwezige stoommachine.

Men bouwde een werkplaats annex maalderij en een nieuw pakhuis erbij. Uitgaande van de plattegrond kunnen we de afmetingen van de Bagatelle schatten op 8,50 (op het smalst 6,10) bij 18,70 meter.

In 1905, inmiddels is alles overgenomen door de Stoom Olie-, Koeken- en Meelfabriek 'De Concurrent', werd een, nog steeds bestaande, dubbele villa aan de Straatweg gebouwd. Architect was J.C. van Epen. Tien jaar later bouwde men een bergloods (voor voederartikelen) bij. Inmiddels verschaft de fabriek aan 30 mensen werk.

De uitbreidingen bleven doorgaan.

In 1916 werd de olieslagerij uitgebreid. In de

nieuwbouw werden diverse machines opgesteld. De aanvraag geeft een opsomming hiervan:

- 4 paar kantstenen, met 4 jacobsadders (transportbanden) voor de afvoer naar de builen toe;
- 4 voorslag- en 4 naslagpersen, alle met roerketels, transportschroeven vanaf de builen voerden het meel aan en
- koekenbrekers met 2 jacobsadders naar de kantstenen.

De koeken werden op maat gemaakt met behulp van 4 cirkelzaagmachines.

Tenslotte bouwde men in 1917 nog een woonhuis met kantoor. Hierna zijn geen sporen van bouwactiviteiten van deze onderneming gevonden. (19)

DE COÖPERATIEVE LANDBOUWVERENIGING MAARSSSEN

Zes jaar eerder was in Maarssen de Onderlinge of Coöperatieve Landbouwvereniging Maarssen opgericht (18 mei). Een maand later, op 12 juni, kocht deze vereniging al de benodigde bouwgrond aan om op 19 sep-

tember over te gaan tot gunning van de bouw van een meelmaalterij (voor graan, maïs etc). In mei van het jaar daaraanvolgend werd door drie werknemers met de productie gestart. In de fabriek stond een 25 pk zuiggasmotor. Een jaar later bouwde men er een paardenstal bij.

In 1920 breidde men uit met 2 paar maalstenen en een 40 pk 750 toeren draaistroommotor die de koekenbreker moest aandrijven. Tot en met 1928 is sprake van bouwactiviteiten. Er werd toen een loods gebouwd voor f 9000,00, ontworpen door architect Masselink en bestemd voor de berging van landbouwbenodigdheden. Vier jaar later werd de maalderij nog uitgebreid met een elektrische loopkatbaan. (20)

A.B.T.B. STOOMGRAANMALERIJ EN VEEKOEFENFABRIEK

In 1919 startte ook de Handelsraad van de Algemene Boeren- en Tuinders Bond (A.B.T.B.) op het terrein met bouwactiviteiten. (21)

De fabriek van het districtsdepôt stond

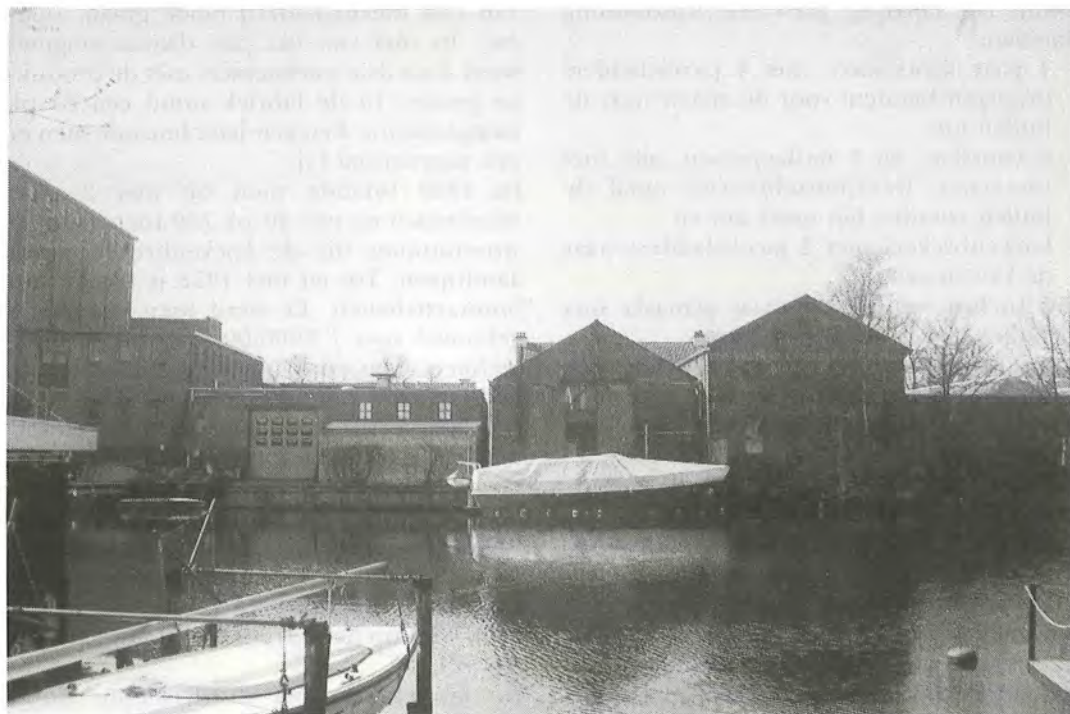
bekend als de A.B.T.B. Stoommaalterij en Veekoekenfabriek Maarssen en Omstreken. Tot aan 1937 werd het fabriekscomplex bijna jaarlijks uitgebreid. (22)

De fabrieksgebouwen staan nog steeds aan de Straatweg, echter niet meer in gebruik voor de produktie van veekoeken. Van de Bagatelle is echter elk spoor verdwenen.

Ron van Maanen

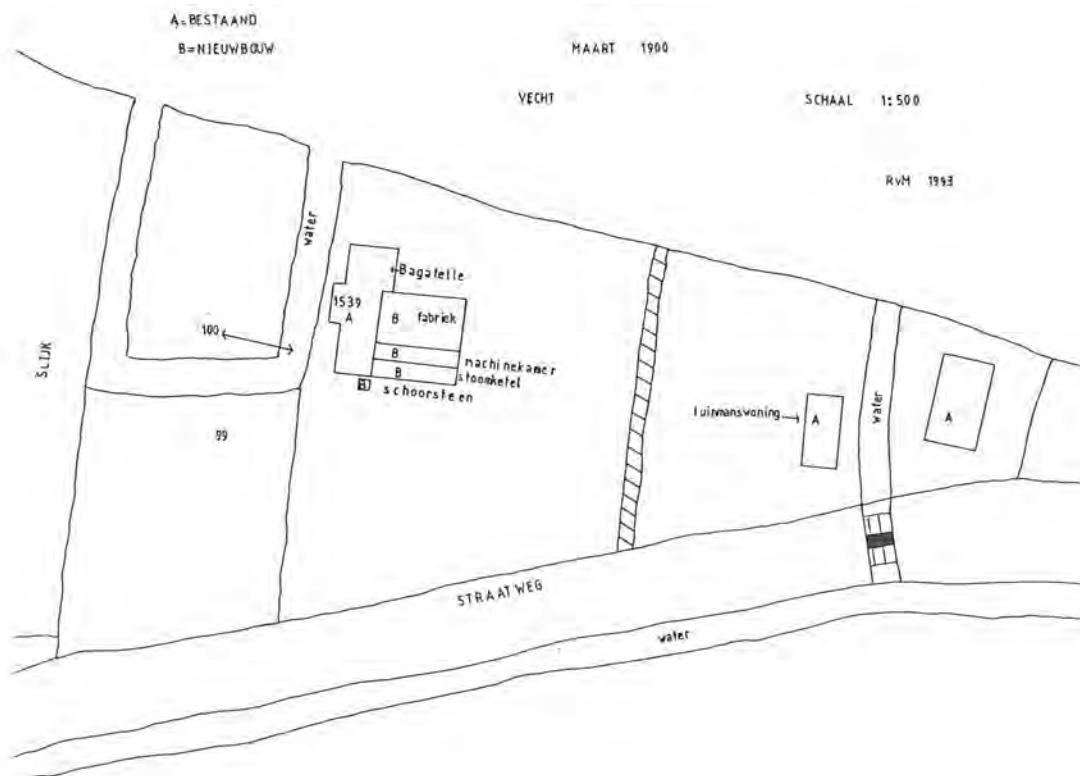
Noten:

1. Archief gerecht Maarssen 1614-1813 (1818) inventarisnummer 84 (GA Maarssen).
2. Archief gerecht Maarssen 1614-1813 (1818) inventarisnummer 123.
3. Archief gerecht Maarssen 1614-1813 (1818) inventarisnummer 85.
4. Collectie J.I.D.A.J. Engelberts inventarisnummer 2 (GA Maarssen).
5. Archief gerecht Maarssen inventarisnummer 176.
6. Collectie J.I.D.A.J. Engelberts inventarisnummer 3.
7. Collectie J.I.D.A.J. Engelberts inventarisnummer 4.
8. Collectie J.I.D.A.J. Engelberts inventarisnummer 5.

9. Archief gerecht Maarssen 1614-1813 (1818)
10. Archief gerecht Maarssen 1614-1813 (1818) inventarisnummer 152.
11. Archief gerecht Maarssen 1614-1813 (1818) inventarisnummer 84.
12. Archief gerecht Maarssen 1614-1813 (1818) inventarisnummer 85.
13. Collectie J.I.D.A.J. Engelberts inventarisnummer 1.
14. Archief gerecht Maarssen 1614-1813 (1818) inventarisnummer 176.
15. Collectie J.I.D.A.J. Engelberts inventarisnummer 6.
16. Archief gerecht Maarssen 1614-1813 (1818) inventarisnummer 152.
17. A.J. Maris. Repertorium op de Stichtse Leenprotocollen uit het Landsheerlijk tijdvak. Deel I. De Nederstichtse leenacten (1394-1581). Ministerie

- van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen. 's-Gravenhage, 1956.
18. Archief Convent van Oudwijk inventarisnummers 402-413 (Rijksarchief Utrecht). Archief Familie Huydecoper inventarisnummer 1228 (Rijksarchief Utrecht).
19. Archief gemeente Maarssen 1813-1938 inventarisnummers 249-254, 776, 932, 1449, 1988, 2025 en 2031 (GA Maarssen).
20. Archief gemeente Maarssen 1813-1938 inventarisnummers 612, 901, 960, 1479, 1488, 1542 en 2370.
21. Archief gemeente Maarssen 1813-1938 inventarisnummers 1465, 1489, 1519, 1530, 1565, 1570, 1587, 2143, 2237 en 2635.
22. D. Markusse. Een coöperatie van veehouders. Coöperatieve Aan- en Verkooporganisatie Rijnstreek-Midland B.A., Woerden, 1986.

SWAROVSKI
SILVER CRYSTAL

Speciaalzaak luxe geschenken

A. v.d. Bosch-Olijve
 Diependaalsedijk 1b
 3601 GH MAARSSSEN
 Tel.: 03465-61632

RADIO - T.V.
ELECTR. HUISHOUDELIJK
 +VOORDEEL +VAKMANSCHAP
 +KWIEKE SERVICE
radio en t.v. speciaalzaak

elektron

Nassastraat 9-11, 3601 BA Maarssen
 Telefoon: 03465-62081

**U GAAT TOCH
 OOK LIEVER
 NAAR DE
 SCHARREL-
 SLAGER.**

Als u van vlees houdt en om dieren geeft kunt u
 niet om scharrelvlees heen. Dan kiest u natuurlijk
 voor een diervriendelijk geproduceerd stukje
 scharrelvlees. Eet smakelijk en bewust. Maar let
 op: alleen de slager met het
 ISC keurmerk garandeert u
 ècht scharrelvlees!

Slagerij Dorresteyn
 Nassastraat 4
 Maarssen, tel. 03465-61219

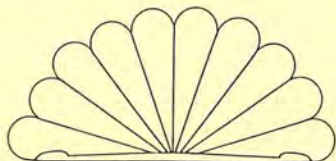
Sinds 1882!

Zet de tijd even stil voor een bezoek aan Café Ome Klaas.

Aan de Vecht, in een historisch stukje Maarssen, ligt Café Ome Klaas. Een café met een traditie die terug gaat tot 1780. Daar kunnen de stamgasten van Ome Klaas u alles over vertellen. Onder het genot van een borrel of tijdens een partijtje biljart. Overdag en in de kleine uurtjes. In Café Ome Klaas kent gezelligheid geen tijd.

Misschien wilt u eens spelen op Nederlands oudste kegelbaan. Of heeft u iets te vieren met vrienden of familie? Ome Klaas maakt van uw partijtje een feestelijke avond. Met een Oud Hollandse maaltijd, barbecue of een koud buffet. Of wellicht heeft u zelf een smakelijke suggestie. Als u van te voren even belt, zorgen wij dat alles naar wens is.

Café Ome Klaas

Al gezellig sinds 1780.

Langegracht 43, Maarssen. Tel.: 03465-61409.